View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk
brought to you by CORE
provided by Electronic Sumy State University Institutional Repository

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РОСОХАТА АННА СЕРГІЇВНА

УДК 005.521:005.342:005.936.3(043.3)

НАУКОВІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Ілляшенко Наталія Сергіївна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри маркетингу та управління
інноваційною діяльністю.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чухрай Наталія Іванівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
проректор з наукової роботи;

кандидат економічних наук, доцент
Косенко Олександра Петрівна,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
доцент кафедри економіки та маркетингу.

Захист відбудеться «30» червня 2015 року о $11^{\underline{00}}$ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, корпус М, ауд. 412.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету (40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2).

Автореферат розісланий «___» травня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Є.І. Нагорний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стрімкий розвиток нових технологій, збільшення впливу науки на діяльність підприємств, орієнтація на соціально-економічний розвиток, посилення конкуренції, прискорення циклу виведення нових товарів і послуг на ринок – ці та велика кількість інших факторів здійснюють значний вплив на діяльність підприємства. У мінливих умовах зовнішнього середовища перед вітчизняними підприємствами постає нагальна необхідність упровадження таких напрямів розвитку, які виведуть їх діяльність на якісно новий рівень, найкращим чином розкриють їх конкурентні переваги та нівелюють недоліки, а також розкриють більш широкий горизонт ринкових можливостей та окреслять загрози з боку ринку, яких необхідно уникнути. Такого роду діяльність підприємства можлива лише на основі комплексного згрупування зусиль стосовно створення та впровадження інновацій. Із метою підвищення ефективності цього процесу виникає нагальна необхідність чіткої організації інноваційної діяльності. Середньо- та довгострокове прогнозування при цьому є запорукою побудови стратегії й тактики дій, що будуть мати найменшу кількість недоліків при впровадженні. Для побудови ефективного функціонування інноваційної системи промислового підприємства та підвищення його конкурентоспроможності особливої уваги набуває прогнозування інноваційної діяльності та перспективних напрямів розвитку.

Питання прогнозування інноваційної діяльності визначається актуальним та вирішується вітчизняними і зарубіжними вченими, серед яких: Ю.М. Бажал, Ф. Басс, О.А. Біловодська, Т.А. Васильєва, О.І. Волков, П. Друкер, Н.С. Ілляшенко, С.М. Ілляшенко, Н.В. Карпенко, Т.К. Кваша, А.П. Косенко, Н.В. Краснокутська, О.Є. Кузьмін, Є.В. Лапін, О.О. Лапко, Л.І. Нейкова, П.Г. Перерва, Е. Роджерс, Б. Твісс, О.С. Тєлєтов, В. Томпсон, Р. Фатхутдінов, Д.М. Черваньов, Н.І. Чухрай, Й. Шумпетер та ін. Однак більшість праць присвячена підходам, в основу яких покладені принципи аналізу ретроспективи розвитку процесів та явищ і побудови на цій основі моделей напрямів їх подальшого розвитку. Та на сьогодні для промислових підприємств України максимально відчутним є вплив тих явищ у зовнішньому середовищі та чинників, що на них впливають, які лише формуються та утворюють перспективні тенденції в середньо- та довгостроковому періодах. Саме вони визначатимуть основні напрями розвитку як для конкретного підприємства, так і для промисловості в цілому. Науковими напрямами, які дозволяють прогнозувати соціально-економічні процеси та явища, що формують тенденції майбутнього розвитку подій, є форсайт, трендвотчинг, трендхантинг та трендсеттінг. Дослідженням наведених напрямів на сьогодні займається низка вітчизняних та зарубіжних учених, до яких слід віднести: С.В. Богачев, А. Вагнер, А. Гьорітс, М.С. Капінос, А. Кар'єро, І.О. Кірнос, М. Марцеліно, К. Мозер, І.А. Панченко, Л. Рейчлін, Л.І. Федулова та ін. Однак майже всі вони розглядають як об'єкт прогнозування діяльність держави або ж навпаки окремий товар чи бренд. Таким чином, на сьогодні залишається майже не розкритим питання теоретико-методичних та наукових засад прогнозування інноваційного розвитку на рівні промислового підприємства, в основу якого покладений підхід до реалізації в перспективі інформації про тенденції сьогодення.

Актуальність зазначених вище питань, їх важливість і практична значущість для підвищення результативності інноваційної діяльності підприємств обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає державним бюджетним, господарсько-договірним темам, а також ініціативним дослідженням Сумського державного університету. Дисертант брала участь як співавтор у виконанні цих тем і програм, підготовці відповідних звітів, а саме: «Розробка наукових основ маркетингу інновацій» (№ ДР 0109U001384), де автором сформовані ключові аспекти формування механізму трендвотчингу та визначено його місце в процесі створення інновацій; «Фундаментальні основи формування механізмів забезпечення інноваційного розвитку економічних систем» (№ ДР 0109U008930), де дисертантом досліджено теоретичні підходи до наукового прогнозування з позицій маркетингу; «Дослідження маркетингового середовища та інфраструктури промислових підприємств» (№ ДР 0112U008149), де автором проведено аналіз факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств та узагальнено теоретичні положення трендвотчингового аналізу в контексті прогнозування напрямів інноваційного розвитку; «Механізми формування ринково-орієнтованих стратегій інноваційного прориву» (№ ДР 0112U008148), де дисертантом надано аналіз та систематизовано методи прогнозування інноваційної діяльності промислових підприємств та запропоновано авторські положення щодо кількісної оцінки тенденцій.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в розробленні та обґрунтуванні наукових засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств. Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання:

– проаналізувати проблеми та тенденції розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні;

– дослідити концептуальні засади прогнозування в системі управління промисловим підприємством, уточнити і поглибити сутність, зміст, завдання, принципи та функції прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств;

– розвинути теоретико-методичні засади щодо вибору методів прогнозування на промисловому підприємстві, а саме перспективних напрямів інноваційного розвитку;

– сформувати теоретико-методичний підхід до обґрунтування напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства, які є адекватними сучасним тенденціям зовнішнього середовища функціонування підприємства;

– дослідити особливості формування та прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств;

– поглибити теоретико-методичні засади щодо відбору інноваційних проектів у рамках перспективних напрямів інноваційного розвитку, враховуючи стадії інноваційного циклу;

– удосконалити організаційно-економічний механізм прогнозування

перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств та дослідити взаємозв'язки між ними;

– дослідити практичні засади та запропонувати рекомендації щодо прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств та управління вибором інноваційних проектів.

Об'єктом дослідження є процеси прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні засади управління вибором перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертаційного дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, системний підхід, фундаментальні положення сучасної економічної теорії, маркетингу, сучасні концепції управління інноваційною діяльністю, законодавчі та нормативні документи щодо врегулювання господарської діяльності підприємств, праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені проблематиці прогнозування інноваційної діяльності. Для вирішення поставлених завдань дослідження були використані такі методи наукових досліджень: порівняльний і статистичний аналіз – при дослідженні існуючого стану інноваційної сфери; системно-структурний та логічний аналіз – при розробленні науково-методичних основ трендвотчингового аналізу перспективних тенденцій функціонування промислового підприємства; кластерний аналіз – при групуванні перспективних тенденцій та формуванні перспективних напрямів інноваційного розвитку з визначенням факторів, що найбільше впливають на їх швидкість поширення; економіко-математичне моделювання – при побудові моделей швидкості їх поширення перспективних напрямів інноваційного розвитку; економіко-математичний аналіз – при розрахунку критеріїв оцінки та вибору інноваційних проектів з переліку існуючих альтернатив, згенерованих згідно з перспективними напрямами інноваційного розвитку.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі та нормативно-правові акти; офіційні статистичні дані; результати досліджень міжнародних організацій; первинна документація підприємств, зібрана, опрацьована та узагальнена особисто автором; монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

вперше:

– запропоновано науково-методичний підхід до трендвотчингового аналізу тенденцій розвитку промислових підприємств, який передбачає поетапний пошук, формування та відбір характерних функціонуванню підприємств процесів та явищ за критеріями тенденційності, інноваційності та перспективності, що дозволяє підвищити ступінь адекватності та об'єктивності процесу прогнозування;

удосконалено:

– теоретико-методичний підхід до формування та прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, який на відміну від існуючих передбачає кількісну оцінку швидкості поширення перспективних тенденцій, їх кластеризацію за факторами впливу на ступінь дифузії та розроблення економіко-математичних моделей швидкостей реалізації отриманих

напрямів, що дозволяє встановити не лише якісні параметри визначених напрямів, а й їх кількісні характеристики;

– елементи організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств у частині виокремлення функціональних обов'язків відповідальних за прогнозування структур (суб'єкти другого рівня механізму), порядку взаємодії суб'єктів прогнозування, складу і структуризації забезпечуючої підсистеми механізму, сутності інформаційних потоків, що на відміну від інших забезпечує перехід процесу управління інноваційної діяльності підприємства на сучасні засади трендвотчингу та теорії дифузії інновацій та дозволяє підвищити ступінь гнучкості і пристосування до зовнішнього середовища;

дістали подальшого розвитку:

– визначення сутності та змісту поняття «перспективний напрям інноваційного розвитку», під яким розуміють науково, економічно та соціально обґрунтований шлях розвитку підприємства (що покладено в основу його місії), який формується на основі виявлених у результаті аналізу сьогодення однорідних явищ у сфері господарської діяльності підприємств, що утворюють певні тенденції, та досягається шляхом впровадження інновацій, які поліпшують кількісні та якісні характеристики діяльності підприємства, забезпечують його конкурентоспроможність та створюють умови для подальшого розвитку; висвітлення сутності, принципів, функцій і характерних рис прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку, що поглиблює теоретичні засади інноватики;

– теоретико-методичний підхід до відбору інноваційних проектів, що знаходяться у межах реалізації перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, який на відміну від існуючих передбачає розмежування прийняття управлінських рішень залежно від стадії інноваційного циклу проектів: на етапі розроблення задуму – за показниками швидкості поширення та ступеня витратності; на етапі бізнес-аналізу – за класичними показниками оцінки ефективності інвестиційних проектів (чистий зведений прибуток, індекс рентабельності, період окупності, внутрішня норма дохідності), що дозволяє ще на початкових етапах інноваційного циклу відібрати найбільш перспективні проекти та зменшити майбутні ризики і втрати;

– методичний підхід до вибору методів прогнозування на промисловому підприємстві, що базується на узагальненні та структуризації існуючих підходів за критеріями – характером і глибиною прогнозу, наявністю даних, часу та експертів, характером вхідної інформації та сукупністю кількісних показників, – виокремленими відповідно до рівнів ознак класифікації методів прогнозування, доповненої сучасними випереджальними інструментами, що дозволяє раціоналізувати процедуру відбору.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні та методичні положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня практичних розробок, які сприяють підвищенню ефективності інноваційної діяльності підприємств на основі прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку.

Розроблений автором методичний підхід до прогнозування та вибору перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств впроваджено в діяльність ТОВ «Турбомаш», м. Суми (акт №56/1 від 19.01.2015 р.). Пропозиції та практичні рекомендації щодо формування перспективних напрямів інноваційного розвитку підприємства та на основі їх моделей здійснення вибору інноваційних проектів впроваджено у практичну діяльність ТОВ «Білопільський машинобудівний завод», м. Білопілля, Сумська обл. (акт №0-1/23 від 27.01.2015 р.). Пропозиції щодо підвищення ефективності управлінських рішень у процесі вибору перспективних напрямів інноваційного розвитку та інноваційних проектів впроваджено в діяльність ПП «Променергомаш», м. Суми (акт №059 від 06.02.2015 р.).

Матеріали дисертаційного дослідження (теоретичні, методичні та практичні авторські розробки) впроваджені в навчальний процес Сумського державного університету (акт №3 від 02.02.2015 р.). Теоретичні і практичні положення дисертації використовуються у навчальному курсі дисциплін «Маркетинг інновацій», «Провайдинг інновацій», «Прогнозування техніко-економічного рівня машин».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Сформульовані та науково обґрунтовані авторські положення, висновки і пропозиції дозволяють вирішувати важливе науково-прикладне завдання щодо прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку сучасних промислових підприємств та на їх основі відбору інноваційних проектів. Висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок автора у наукових працях, опублікованих у співавторстві, зазначено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи доповідалися на профільних наукових та науково-практичних конференціях, форумах різних рівнів, у тому числі: IV Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Маркетинг у третьому тисячолітті» (м. Донецьк, 2011 р.); II, III Міжнародних науково-практичних конференціях «Інноваційні напрямки розвитку маркетингу: теорія і практика» (м. Луганськ, 2012, 2013 рр.); III Міжнародній науково-практичній конференції викладачів, аспірантів і студентів «Маркетинг на міжнародних ринках товарів і послуг: глобальні аспекти» (м. Донецьк, 2012 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Теория и практика трансформационных процессов в экономике регионов, отраслей и предприятий» (м. Курськ, 2012 р.); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реклама в Україні: інтеграція теорії та практики» (м. Київ, 2012 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку» (м. Суми, 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми адаптації реального сектора в сучасних умовах» (м. Макіївка, 2014 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасних наук – 2014» (м. Пшемисль, Польща, 2014 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні досягнення європейської науки – 2014» (м. Софія, Болгарія, 2014 р.); VIII Міжнародній науково-

практичній конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (м. Суми, 2014 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 23 наукових працях (19 із них належить особисто автору), у тому числі 3 підрозділи – у колективних монографіях, 7 статей – у наукових фахових виданнях України (з них 4 публікації включено до міжнародних наукометричних баз); 2 статті – в інших наукових виданнях України (з них 1 публікація включена до міжнародних наукометричних баз), 11 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 9,74 друк. арк., з них особисто дисертанту належить 8,61 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 194 найменувань, 5 додатків.

Загальний обсяг дисертації – 274 сторінки, у тому числі основного тексту 190 сторінок, 42 таблиці – на 24 сторінках, 36 рисунків – на 22 сторінках, список використаних джерел – на 22 сторінках, додатки – на 48 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, об’єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні засади прогнозування інноваційного розвитку промислових підприємств»** проведено аналіз стану інноваційної діяльності на промислових підприємствах України. Виявлено, що на промислових підприємствах відсутній планомірний підхід до організації інновацій та наявна значна кількість проблем, обумовлених постійною видозміною факторів, що уповільнюють темпи впровадження інновацій та які необхідно нівелювати за рахунок прогнозування інноваційної діяльності. Досліджено основні проблеми, що виникають в процесі управління інноваційною діяльністю промислових підприємств з позиції її прогнозування, та запропоновано шляхи їх подолання. Поглиблено теоретичні засади інноваційного розвитку, запропоновано визначення поняття об’єкта прогнозування ***«перспективний напрям інноваційного розвитку» (ПНІР)***, що являє собою науково, економічно та соціально обґрунтований шлях розвитку підприємства (що покладено в основу його місії), який формується на основі виявлених у результаті аналізу сьогодення однорідних процесів та явищ у сфері виробничої діяльності підприємств, що утворюють певні тенденції, та досягається шляхом впровадження в господарську діяльність інновацій, які поліпшують кількісні та якісні характеристики діяльності підприємства, забезпечують його конкурентоспроможність та створюють умови для подальшого розвитку. Виходячи з особливостей об’єкта дослідження, уточнено визначення поняття «***прогнозування перспективного напряму інноваційного розвитку» (ППНІР)***, що являє собою процес передбачення майбутніх шляхів розвитку підприємства та факторів, які впливають на швидкість їх досягнення, що базується на аналізі сучасних тенденцій у виробничій діяльності підприємств та визначає їх вірогідний розвиток.

За результатами огляду підходів науковців до класифікації методів прогнозування сформовано узагальнену класифікацію, яка передбачає виокремлення та розбиття класифікаційних ознак на чотири рівні: I – ступінь формалізації, II – загальний принцип дії, III – характер застосованої інформації та отриманих результатів, IV – процедура здійснення прогнозування. Крім того, доповнено блок випереджальних методів такими категоріями, як форсайт, трендвотчинг, трендхантинг і трендсеттінг. Ці методи є сучасними методичними інструментами прогнозування соціально-економічних процесів та явищ, що формують тенденції майбутнього розвитку подій. На основі класифікаційних ознак методів прогнозування автором запропоновано низку критеріїв, покладених в основу методичного підходу до вибору методів прогнозування інноваційної діяльності на промисловому підприємстві, а саме: характеру та глибини прогнозу, наявності даних, часу та експертів, характеру вхідної інформації та сукупності кількісних показників.

Виконання поетапних кроків відбору за цими критеріями передбачає в результаті отримання рекомендацій щодо використання певного методу прогнозування. Виходячи з особливостей об’єкта прогнозування за допомогою даного підходу встановлено, що для здійснення ППНІР найбільш оптимальним є застосування комплексу таких методів, як економіко-математичне моделювання та випереджальні методи, а саме трендвотчинг. На основі комплексного вивчення цих методів побудовано методичний апарат ППНІР (рис. 1).

У другому розділі **«Розвиток науково-методичних засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств»** розроблено наукові засади трендвотчингового аналізу тенденцій розвитку промислових підприємств, удосконалено теоретико-методичний підхід до формування та прогнозування ПНІР промислових підприємств. На основі визначених особливостей інноваційної діяльності обґрунтовано необхідність здійснення прогнозування майбутнього на підставі виявлення сучасних тенденцій як альтернативи аналізу об’єкта в ретроспекції. Такий підхід покладений в основу такого новітнього напрямку, як трендвотчинг, який означає (від англ. «trend» – тенденція, «watching» – спостереження) діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями. Виокремлено місце трендвотчингу серед інших сучасних випереджальних методів прогнозування: форсайту, трендспоттінгу, трендхантингу, трендсеттінгу, націлених на опрацювання тенденцій та надання рекомендацій стосовно майбутнього розвитку подій. Формування та відбір тенденцій під час здійснення трендвотчингу здійснюються за трьома основними критеріями: тенденційністю, інноваційністю, перспективністю. Першою умовою наявності тенденції, що є актуальною в процесі трендвотчингового аналізу, є невід’ємний приріст фактичної кількості проявів тенденції ($\Delta ФКПТ_i \geq 0$) упродовж її періоду існування. Аналіз тенденцій за критеріями інноваційності передбачає поетапну їх перевірку на рівень новизни, корисність для споживача і технічну спроможність втілення. Вибір тенденцій за критерієм перспективності передбачає їх кількісну оцінку за допомогою показника ступеня поширення тенденції.

Рис. 1. Методичний апарат ППНІР промислового підприємства

Ступінь поширення тенденції – це показник, що формалізовано становить частку загальної фактичної кількості проявів тенденції до загальної кількості потенційно можливих її проявів за період часу існування тенденції (*СПТ*).

$$СПТ = \frac{\sum_{i=1}^{n} \Delta ФКПТ_i}{ПКПТ} * 100\%, \qquad (1)$$

де *СПТ* – ступінь поширення тенденції, %; $\Delta ФКПТ_i$ – приріст фактичної кількості проявів тенденції у *i*-му періоді, од. проявів; *ПКПТ* – потенційно можлива кількість випадків поширення тенденції, од. проявів; *i* – порядковий номер року періоду існування тенденції; *n* – кількість років періоду існування тенденції.

Розрахунок ступеня поширення тенденцій є адаптованим показником виміру ступеня дифузії певних інноваційних ідей на стадії їх перших проявів. Проводячи аналогію дифузної моделі Е. Роджерса стосовно розподілу впроваджувачів інновацій із тенденціями, актуальними щодо прогнозування перспективних напрямів розвитку, запропоновано кількісне вираження ступеня поширення цих тенденцій адаптувати до ступеня поширення інновацій у суспільстві серед потенційних споживачів. Так, максимально перспективними є ті тенденції, швидкість поширення яких згідно з дифузною моделлю Е. Роджерса є більшою від 2,5 %, але меншою ніж 16 %. Процес переходу між етапами відбору процесів і явищ за критеріями тенденційності, інноваційності та перспективності являє собою трендвотчинговий аналіз тенденцій (рис. 2).

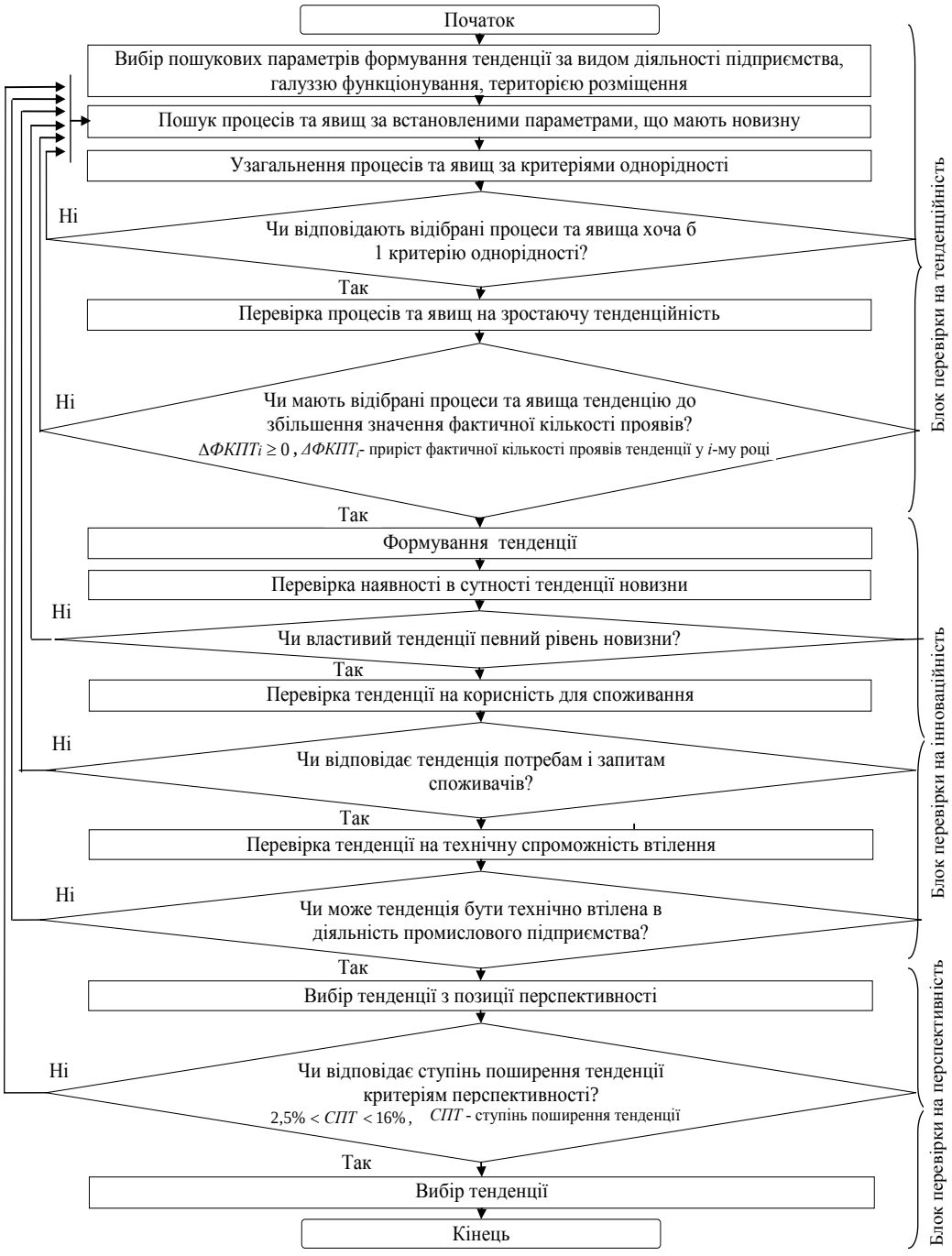

Рис. 2. Блок-схема алгоритму проведення трендвотчингового аналізу

Здійснення трендвотчингового аналізу в рамках реалізації ППНІР обумовлено необхідністю виявлення базисів для формування напрямів інноваційного розвитку. У сутність кількісного вираження розвитку тенденції закладений основний принцип: для того щоб знати, якого рівня досягне той чи інший процес, потрібно знати середню швидкість його зміни. Так, середня швидкість зміни процесу формує параметри тенденції, за якими вона може бути оцінена кількісно. Адаптувавши формулу розрахунку швидкості прямолінійного рівномірного руху об'єкта до швидкості поширення тенденції, отримаємо такий вираз (*Ш*):

$$Ш = \frac{СПТ}{П}, \qquad (2)$$

де *Ш* – швидкість поширення тенденції, %/рік; *СПТ* – ступінь поширення тенденції; *П* – період існування тенденції, роки.

На основі аналізу факторів, що сприяють дифузії інновації, запропоновано фактори, від яких залежить швидкість поширення тенденції (табл. 1), що відповідно є ключовими аспектами втілення перспективних тенденцій в інноваційні ідеї.

Таблиця 1

Фактори, що сприяють швидкості поширення тенденції

Позначення фактора	Фактор	Характеристика фактора	Позначення складової фактору	Складова фактора
X_1	Відносні переваги інновації	Ступінь переваги, який має інновація перед іншими видами продукції (товарами-аналогами)	X_{11}	Економічність
			X_{12}	Техніко-технологічність
			X_{13}	Екологічність
X_2	Легкість втілення інновації	Ступінь легкості для розуміння, використання та пристосування до інновації	X_{21}	Ступінь легкості для розуміння
			X_{22}	Ступінь легкості для використання
			X_{23}	Ступінь легкості для пристосування
X_3	Суміс-ність інновації	Ступінь відповідності інновації діючій системі цінностей, минулому досвіду та потребам споживачів	X_{31}	Сумісність інновації з потребами і запитами споживачів
			X_{32}	Сумісність інновації із соціальними нормами
X_4	Випро-бовність	Можливість апробації в певних обмежених масштабах	X_{41}	Можливість апробації на промисловому підприємстві
			X_{42}	Можливість апробації на займаній частці ринку
X_5	Комуніка-тивність інновації	Можливість розповсюдження інновації серед інших споживачів	X_{51}	Можливість збільшення частки ринку
			X_{52}	Можливість збільшення попиту

Запропоновано метод формування та прогнозування ПНІР. Одержані на етапі трендвотчингового аналізу тенденції пропонується групувати методом багатовимірного дослідження за ознакою швидкості поширення тенденцій на основі

кластерного аналізу. Його результатом є кластери тенденцій, для кожної з яких характерний набір складових факторів, що сприяють швидкості поширення саме тих тенденцій, які увійшли до кластерів. Сформовані кластери перспективних тенденцій мають подібні властивості й утворюють перспективні напрями інноваційного розвитку. Досліджено наявність математичної залежності між тенденціями, що сформували ПНІР, та складовими факторів, які найбільше впливають на швидкість їх поширення, що проявляється у формуванні лінійної багатофакторної регресії.

У результаті формування та прогнозування ПНІР обґрунтовано та запропоновано теоретико-методичний підхід до відбору інноваційних проектів, що знаходяться в межах реалізації отриманих напрямів. Цей підхід передбачає поетапний процес прийняття рішення відповідно до стадій інноваційного циклу: на етапі розроблення задуму – за показниками швидкості поширення та витратності; на етапі бізнес-аналізу – за класичними показниками оцінки ефективності інвестиційних проектів: чистим зведеним прибутком; індексом рентабельності; періодом окупності; внутрішньою нормою дохідності.

Такий поділ пов'язаний із високим рівнем невдач і втрат на перших етапах інноваційного циклу, які можна зменшити лише за рахунок своєчасного аналізу, що й взято за мету оцінки показників швидкості та витратності проекту. Виокремлення саме цих показників базується на теорії споживчої готовності та дифузії інновацій, згідно з якими частка споживачів, які сприймають інновацію, збільшується в міру зростання витрат за проектом. Одночасне врахування цих показників пропонується за допомогою показника ступеня витратності на 1% швидкості поширення інновації. Математично ці умови формують систему і мають такий вигляд:

$$\begin{cases} CB_{П} = \dfrac{B_{П}}{Ш_{П}} \to \min, \\ 0\% < Ш_{П} \le 100\%, \\ B_{П} \le Б_{І}, \end{cases} \qquad (3)$$

де $Ш_{П}$ – швидкість поширення згенерованого інноваційного проекту в рамках ПНІР, %; $CB_{П}$ – ступінь витратності інноваційного проекту, згенерованого в рамках ПНІР, на 1% швидкості його поширення, грн/1%; $B_{П}$ – витрати на НДДКР згенерованого інноваційного проекту, грн; $Б_{І}$ – бюджет, який підприємство має у розпорядженні на реалізацію інновацій, грн.

У третьому розділі **«Впровадження процедури прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку в діяльність промислових підприємств»** здійснено формування організаційно-економічного механізму ППНІР на промисловому підприємстві (рис. 3), а також досліджено практичні засади та визначено рекомендації щодо здійснення формування і прогнозування ПНІР промислових підприємств та відбору інноваційних проектів, згенерованих у їх межах. Запропонований організаційно-економічний механізм забезпечує перехід процесу управління інноваційної діяльності підприємства на сучасні засади трендвотчингу та теорії дифузії інновацій, що дозволяє підвищити ступінь гнучкості та пристосування до зовнішнього середовища.

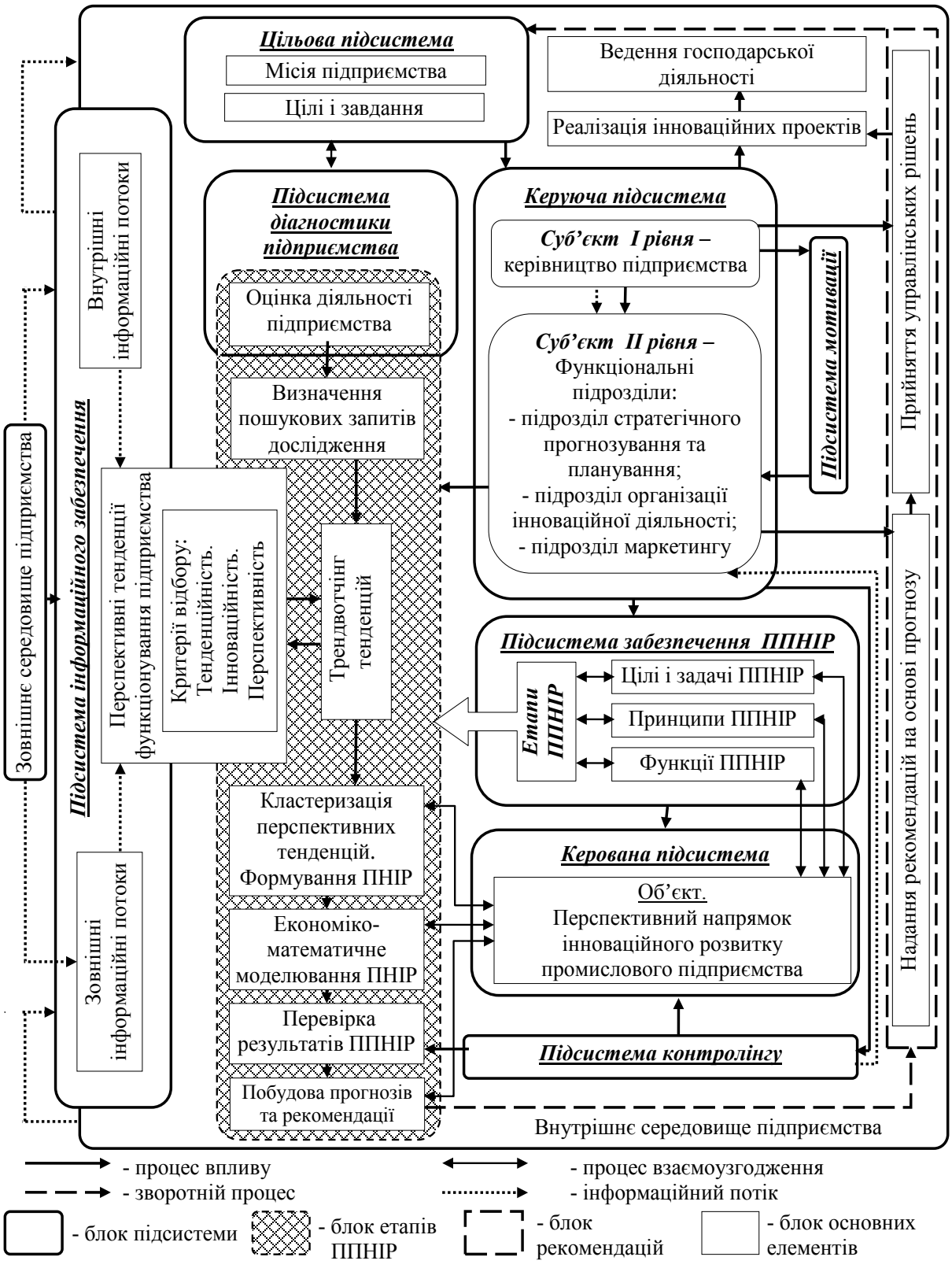

Рис. 3. Схема організаційно-економічного механізму ППНІР промислового підприємства

З метою практичної апробації результатів дисертаційного дослідження здійснено ППНІР на підприємстві ТОВ «Турбомаш». Згідно з послідовними етапами методичного апарату був проведений трендвотчинговий аналіз тенденцій, властивих функціонуванню дослідженого підприємства, на основі чого виокремлено тенденції

(T_i, $i \in \{1:50\}$), які задовольняють встановленим критеріям. У результаті розрахунку швидкості поширення перспективних тенденцій та відносних оцінок складових факторів, що найбільше впливають на швидкість їх поширення, проведено кластерний аналіз у середовищі: «IBM SPSS Statistics 18». За результатами даного аналізу отримані шість кластерів тенденцій, що на основі аналізу сформували ПНІР ТОВ «Турбомаш», для яких відібрані складові факторів, що максимально впливають на швидкість поширення, та розроблені лінійні багатофакторні регресійні моделі швидкостей поширення ПНІР (табл. 2).

Таблиця 2

Інтерпретація даних кластерного аналізу. Формування ПНІР

Кластер	Позначення тенденцій, що увійшли до кластера, T_i	Узагальнена назва ПНІР	Лінійні багатофакторні регресійні моделі швидкостей поширення ПНІР*
1	T_1, T_3, T_4, T_5, T_6, T_7, T_8, T_{11}, T_{37}	Виробництво нових видів продукції та її комплектуючих	$Ш_1 = 0{,}077+0{,}234 \cdot X_{11}+0{,}125 \cdot X_{12}-0{,}152 \cdot X_{22}-0{,}241 \cdot X_{51}$
2	T_2, T_{15}, T_{27}, T_{30}, T_{32}, T_{39}, T_{44}, T_{46}	Технічні зміни з метою екологізації	$Ш_2 = 0{,}938-0{,}145 \cdot X_{12}-0{,}398 \cdot X_{13}+0{,}073 \cdot X_{21}-0{,}376 \cdot X_{32}-0{,}149 \cdot X_{42}$;
3	T_9, T_{10}, T_{12}, T_{16}, T_{17}, T_{18}, T_{26}, T_{43}	Технічні зміни в ергономічних характеристиках	$Ш_3 = 0{,}661-0{,}354 \cdot X_{21}+0{,}014 \cdot X_{31}-0{,}159 \cdot X_{32}-0{,}186 \cdot X_{51}+0{,}039 \cdot X_{52}$
4	T_{13}, T_{22}, T_{23}, T_{35}, T_{36}, T_{38}, T_{40}, T_{47}, T_{49}	Технічне переоснащення внутрішніх механізмів продукції	$Ш_4 = 0{,}178+0{,}104 \cdot X_{11}-0{,}27 \cdot X_{12}+0{,}198 \cdot X_{23}-0{,}155 \cdot X_{41}$
5	T_{14}, T_{28}, T_{31}, T_{33}, T_{34}, T_{45}, T_{48}, T_{50}	Застосування нових матеріалів	$Ш_5 = 0{,}243+0{,}055 \cdot X_{21}+0{,}039 \cdot X_{22}-0{,}159 \cdot X_{51}-0{,}11 \cdot X_{52}$
6	T_{19}, T_{20}, T_{21}, T_{24}, T_{25}, T_{29}, T_{41}, T_{42}	Удосконалення технологій виробництва та підвищення стандартів якості (у т. ч. за рахунок уніфікації)	$Ш_6 = 0{,}214-0{,}066 \cdot X_{12}-0{,}061 \cdot X_{21}-0{,}011 \cdot X_{32}+0{,}065 \cdot X_{41}$

Примітка: $Ш_1$, $Ш_2$, $Ш_3$, $Ш_4$, $Ш_5$, $Ш_6$ – швидкість поширення $ППНІР_1$, $ППНІР_2$, $ППНІР_3$, $ППНІР_4$, $ППНІР_5$, $ППНІР_6$ відповідно; X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{21}, …, X_{52} – відносні оцінки значень складових факторів, що сприяють швидкості поширення

Згідно з властивостями перспективних тенденцій, що сформували ПНІР, для ТОВ «Турбомаш» згенеровано 12 інноваційних проектів, для яких на етапі розроблення задуму розраховано значення швидкості поширення та ступеня витратності. Згідно з умовами відбору, відображеними у формулі (3), виокремлені 2 інноваційні проекти: проект №6 та проект №12, для яких ступінь витратності ($CB_П$) є мінімальними значеннями серед усіх проаналізованих проектів. Для цих проектів на етапі бізнес-аналізу розраховані значення чистого зведеного прибутку (*NPV*), індексу рентабельності (*PP*), періоду окупності (*PI*), внутрішньої норми дохідності (*IRR*) (табл. 3). Аналогічні розрахунки здійснено для ТОВ «Білопільський машинобудівний завод» та ПП «Променергомаш», за результатами чого сформовано 3 та 4 ПНІР відповідно. У рамках цих ПНІР для ТОВ «Білопільський машинобудівний завод» згенеровано 3 інноваційні проекти, для ПП «Променергомаш» – 5, розраховано значення перспективності цих проектів на етапі розробки задуму та оцінена їх інвестиційна ефективність на етапі бізнес-аналізу (табл. 3).

Таблиця 3

Зведена таблиця результатів ППНІР та відбору інноваційних проектів

Показники		Ступінь витратності проекту, $СВ_П$, грн. на 1 % швидкості поширення	Чистий зведений прибуток, NPV, грн	Індекс рента-бельності, PP	Період окупності, PI, роки	Внутрішня норма дохідності, IRR
ППНІР	Проекти					
ТОВ «Турбомаш»						
…	…	…	…	…	…	…
3	Проект 6	4 266,91	250797	10,11	1,22	1,1
…	…	…	…	…	…	…
6	Проект 12	4 055,87	296101	10,23	1,25	1,1
ТОВ «Білопільський машинобудівний завод»						
…	…	…	…	…	…	…
3	Проект 3	5 266,91	345 566	3,45	2,48	1,2
ПП «Променергомаш»						
…	…	…	…	…	…	…
2	Проект 2	3 678, 67	231 567	2,53	6,71	1,6
…	…	…	…	…	…	…
4	Проект 5	3 652, 34	198 975	1,89	4,56	1,1

За результатами отриманих розрахунків зроблений висновок, що максимально перспективним та ефективним інноваційним проектом для реалізації ТОВ «Турбомаш» є проект №12, який відповідає $ППНІР_6$ «Удосконалення технологій виробництва та підвищення стандартів якості (у т. ч. за рахунок уніфікації)», для ТОВ «Білопільський машинобудівний завод» – проект №3 (ПНІР «Удосконалення технологій виробництва підприємства»), для ПП «Променергомаш» – проект №2 (ПНІР «Застосування нових матеріалів»).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-прикладне завдання розроблення і наукового обґрунтування наукових засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств з метою підвищення ефективності їх господарської діяльності. Одержані результати дозволили зробити такі висновки:

1. Визначено сутність та зміст економічної категорії «перспективний напрям інноваційного розвитку», що поглиблює теоретичні основи управління інноваційним розвитком промислових підприємств та дозволяє конкретизувати об’єкт прогнозування з урахуванням усіх особливостей, притаманних промисловому підприємству, дослідити сутність та місце прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку в системі управління підприємством із виокремленням його цілей, задач, принципів, функцій та факторів, що чинять на нього найбільший вплив.

2. Запропоновано класифікація методів прогнозування, що передбачає розбиття класифікаційних ознак на такі чотири рівні, як ступінь формалізації, загальний принцип дії, характер застосованої інформації та отриманих результатів та процедура здійснення прогнозування, а також доповнення блоку випереджальних методів такими інструментами як форсайт, трендвотчинг, трендхантинг і трендсеттінг, дозволило розробити методичний підхід до вибору методів прогнозування за запропонованими критеріями, що полегшує та раціоналізує процедуру вибору.

3. Удосконалено організаційно-економічний механізм прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, що дає можливість точніше визначити перспективну місію, цілі та завдання, узгодити взаємодію стратегічного та оперативного рівнів управління і підвищити ступінь гнучкості та пристосування до зовнішнього середовища.

4. Рекомендовано проводити пошук та відбір характерних функціонуванню підприємств тенденцій за допомогою розробленого здобувачем оригінального науково-методичного підходу до трендвотчингового аналізу, який передбачає формування тенденцій за допомогою відбору визначених процесів та явищ за критеріями тенденційності, інноваційності та перспективності.

5. Запропоновано проводити формування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств за допомогою кластерного аналізу перспективних тенденцій за факторами впливу на ступінь їх дифузії та її кількісної оцінки, а прогнозування отриманих напрямів рекомендовано проводити шляхом побудови економіко-математичних моделей швидкостей їх поширення.

6. Обґрунтовано, що раціональний вибір проектів інноваційного розвитку в межах обраних перспективних напрямів ринкових можливостей промислових підприємств доцільно проводити на основі теоретико-методичного підходу, який передбачає доповнення класичних критеріїв відбору інвестиційних проектів показниками швидкості поширення і ступеня витратності та їх взаємоузгодження на стадії розроблення задуму проекту. Оцінка цих показників дозволяє зменшити ризики та неуспіх на наступних стадіях інноваційного циклу.

7. Розкрито практичні аспекти прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку на промислових підприємствах. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність ТОВ «Турбомаш», ТОВ «Білопільський машинобудівний завод» та ПП «Променергомаш».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Підрозділи монографій

1. Росохата А.С. Особливості прогнозування інноваційної діяльності на підприємстві / А.С. Росохата // Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку : монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2012. – С. 76-85.

2. Росохата А.С. Аналіз і систематизація методів прогнозування напрямів інноваційної діяльності промислових підприємств / А.С. Росохата // Інновації у маркетингу і менеджменті : монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2013. – С. 78-93.

3. Росохата А.С. Методичні засади трендвотчингового аналізу у руслі прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств / А.С. Росохата // Маркетингові аспекти управління інноваційним розвитком: монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2014. – С. 57-71.

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Росохата А.С. Аналіз теоретичних основ наукового прогнозування на засадах маркетингу / А.С. Росохата // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №2. – С. 99-111. (Випуск журналу входить до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus Journals Master List (Польща, http://www.indexcopernicus.com/) та міжнародної бази реферування Directory of Open Access Journals – DOAJ (http://www.doaj.org/)).

5. Росохата А.С. Аналіз факторів впливу на інноваційну діяльність підприємства / А.С. Росохата // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – №5 (192). – Т.3. – С. 165-168.

6. Росохата А.С. Узагальнена класифікація методів прогнозування напрямів інноваційної діяльності промислових підприємств / А.С. Росохата // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2013. – №80. – С. 257-266. (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus Journals Master List (Польща, http://www.indexcopernicus.com/) та Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) (Росія, http://elibrary.ru/)).

7. Росохата А.С. Формування методичного апарату прогнозування напрямів інноваційної діяльності промислового підприємства / А.С. Росохата // Економіка і управління. – 2014. – № 2. – С. 115-121.

8. Rosokhata A.S. Rating tendencies of the innovative development prognostication system at the industrial enterprises / A.S. Rosokhata // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – №2. – С. 43-53 (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз: Index Copernicus Journals Master List (Польща, http://www.indexcopernicus.com/), Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) (Росія, http://elibrary.ru/), Google Академія (http://scholar.google.com.ua) та ін.).

9. Росохата А.С. Трендвотчінг як напрямок прогнозування інноваційного розвитку промислового підприємства з виробництва машин та устаткування / А.С. Росохата // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – 2014. – №33. – С. 62-75. (Випуск журналу входить до міжнародної бази Ulrich's Periodicals Directory (США, http://ulrichsweb.serialssolutions.com/)).

10. Росохата А.С. Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства [Електронний ресурс] / Н.С. Ілляшенко, А.С. Росохата // Ефективна економіка. – 2015. – №1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737. *Особистий внесок: структуризовано елементи організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства.*

Статті в інших наукових виданнях України

11. Росохата А.С. Трендвотчінг як інструмент визначення стратегічних напрямів розвитку / Н.С. Ілляшенко, А.С. Росохата // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 29-35. *Особистий внесок: досліджено понятійний апарат та історичний розвиток трендвотчингу та запропоновано методичні засади його здійснення класичним та розгалуженим шляхами.*

12. Rosokhata A. Import Substitution as a Means of Image Forming: Prospects Forecast of Industrial Enterprises in Ukraine / A. Rosokhata, T. Kysil, A. Kolodka // Economics & Sociology : Journal of Scientific Papers (Тернопіль). – 2014. – Vol. 7, No 2. – P. 123-135. *Особистий внесок: обґрунтування передумов стратегічного прогнозування діяльності промислового підприємства на основі трендвотчингового аналізу* (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз: Scopus (Нідерланди, http://www.scopus.com/) та ін.).

Матеріали міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій

13. Росохата А.С. Трендвотчінговий аналіз як основа формування брендів / А.С. Росохата // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Маркетинг у третьому тисячолітті», м. Донецьк, 18 травня 2011 р. – Донецьк : ТОВ «Цифрова типографія», 2011. – Том III, Частина I. – С. 118-119.

14. Росохата А.С. Необхідність прогнозування шостого технологічного укладу як запорука формування випереджаючого розвитку / Н.С. Ілляшенко, А.С. Росохата // Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні напрямки розвитку маркетингу : теорія і практика», м. Луганськ, 29-30 березня 2012 р. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – С. 50-53. *Особистий внесок: обґрунтовано актуальність використання нового маркетингового інструментарію – трендвотчінгу з метою прискорення переходу до випереджаючого розвитку.*

15. Росохата А.С. Вплив тенденцій глобалізації на стан прогнозування інноваційного розвитку / А.С. Росохата // Збірник тез доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів і студентів «Маркетинг на міжнародних ринках товарів і послуг : глобальні аспекти», Україна – Словаччина, 21-23 лютого 2012 р. – Донецьк : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2012. – Т.2. – С. 176-177.

16. Росохата А.С. Прогнозирование на принципах маркетинга как обоснованная необходимость планомерного инновационного развития / А.С. Росохата // Материалы II Международной научно-практической конференции «Теория и практика трансформационных процессов в экономике регионов, отраслей и предприятий», г.Курск, Россия, 29 июня 2012 года. – Курск : Деловая полиграфия, 2012. – С. 133-138.

17. Росохата А.С. Трендвотчінг як передумова формування рекламної концепції / А.С. Росохата // Тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реклама в Україні : інтеграція теорії та практики», м. Київ, 16 листопада 2012 р. – Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. – С. 127-128.

18. Росохата А.С. Аналіз критеріїв відбору інноваційних проектів як складової процесу їхнього прогнозування / А.С. Росохата // Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні напрямки розвитку маркетингу: теорія і практика», м. Луганськ, 28-29 березня 2013 р. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – С. 87-90.

19. Росохата А.С. Багатофакторний підхід до прогнозування інноваційного розвитку підприємства / А.С. Росохата // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку», м. Суми, 6-8 вересня 2013 року / за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2013. – С. 80-82.

20. Росохата А.С. Місце кластерного аналізу в системі прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств / А.С. Росохата // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні проблеми адаптації реального сектора в сучасних умовах», м. Макіївка, 21-23 травня 2014 р. – Донецьк : Цифрова типографія, 2014. – С. 32-33.

21. Росохата А.С. Застосування методів моделювання у прогнозуванні напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств / А.С. Росохата // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних наук», м. Пшемисль, Польща, 07-15 червня 2014 р. – Польша, Пшемисль : Nauka I studia, 2014. – Частина 6: Економічні науки. – С. 71-74.

22. Росохата А.С. Класифікація методів економіко-математичного моделювання у прогнозуванні інноваційного розвитку промислових підприємств / А.С. Росохата // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні досягнення європейської науки», м. Софія, Болгарія, 17-25 червня 2014 р. – Болгарія, м.Софія: Бял ГРАД-БГ, 2014. – Том 4: Економіка. – С. 39-42.

23. Росохата А.С. Визначення пріоритетності та перспективності напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства / А.С. Росохата // Збірник тез доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу», м. Суми, 25-26 вересня 2014 року. – Суми : ТОВ «ДД «Папірус», 2014. – С. 150-152.

АНОТАЦІЯ

Росохата А.С. Наукові засади прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Сумський державний університет, Суми, 2015.

Дисертація присвячена розвитку теоретичних та науково-методичних засад прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

У дисертації сформульовано визначення поняття «перспективний напрям інноваційного розвитку промислового підприємства». Обґрунтовано методичний підхід по вибору методів прогнозування промислового підприємства. Розроблено та науково обґрунтовано засади трендвотчингового аналізу. Сформовано підхід до формування та прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств. Запропоновано підхід до відбору інноваційних проектів.

Сформовано засади організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств.

Ключові слова: прогнозування, перспективний напрям інноваційного розвитку, тенденція, трендвотчинг, інноваційний проект.

АННОТАЦИЯ

Росохатая А.С. Научные основы прогнозирования перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Сумский государственный университет, Сумы, 2015.

Диссертация посвящена развитию теоретических и научно-методических основ прогнозирования перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий.

В диссертации проанализированы основные проблемы, которые существуют в инновационной сфере промышленных предприятий Украины, исследованы группы факторов, которые осуществляют влияние на формирование ефективной системы управления инновациями промышленных предприятий. Проанализированы и обобщены подходы к определению классификации факторов, оказывающих влияние на инновационную деятельность промышленного предприятия. Сгруппированы основные недостатки осуществления инновационной деятельности промышленных предприятий Украины с позиции управления и прогнозирования. Исследованы концептуальные основы прогнозирования направлений инновационной деятельности в системе управления предприятием. Сформулировано определение понятия «перспективное направление инновационного развития промышленного предприятия». На основе чего конкретизирована система прогнозирования перспективных направлений инновационного развития промышленного предприятия, в которой выделены цели, задачи, принципы, функции и основные этапы его проведения. Исследованы основные методы прогнозирования, которые используются в рамках промышленных предприятий, а также подходы учёных к определению их классификации. Предложен и обобщен методический подход к выбору методов прогнозирования промышленного предприятия, который базируется на определении их адаптивности уровням предложенных классификационных признаков. Обоснована необходимость проведения прогнозирования направлений инновационной деятельности на основе определения перспективных тенденций социально-экономической и производственной сферы функционирования промышленных предприятий. Разработаны и научно обоснованы научные и методические основы трендвотчингового анализа тенденций развития промышленных предприятий в системе прогнозирования перспективных направлений инновационного развития, который базируется на формировании и отборе ряда тенденций за критериями тенденциозности, инновационности и перспективности. Обоснована необходимость исследования перспективных тенденций, сформированных в результате трендвотчинга, на основе определения скорости их распространения, адаптированной к скорости диффузии инноваций.

Сформирован теоретико-методический подход к формированию и прогнозированию перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий на основе определения скорости распространения перспективных тенденций, отобранных на основе трендвотчинга, их кластеризации

по факторам воздействия на диффузию инноваций и построения экономико-математических моделей скоростей распространения перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий.

Предложен и обоснован теоретико-методический подход к отбору инновационных проектов, находящихся в рамках реализации перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий, который основывается на разграничении отбора проектов по показателям в зависимости от этапа инновационного цикла, где на этапе разработки замысла предлагается осуществлять выбор проектов на основе определения их скорости распространения и степени затратности, а на этапе бизнес-анализа – за классическими показателями определения эффективности инвестиционных проектов: чистой возведенной прибыли, индекса рентабельности, периода окупаемости, внутренней нормы доходности, что даст возможность на первоначальных этапах инновационного цикла отобрать проекты, которые являются перспективними в долгосрочном периоде с позиции их востребованности и эффективности.

Сформированы основы, детализировано элементы и взаимосвязи организационно-экономического механизма прогнозирования перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий, в рамках которого предложено разграничения субъекта на два уровня, что в свою очередь конкретизирует выполнение функций реализации прогнозирования. Даны рекомендации по формированию, прогнозированию перспективных направлений инновационного развития промышленных предприятий и отбора инновационных проектов.

Ключевые слова: прогнозирование, перспективное направление инновационного развития, тенденция, трендвотчинг, инновационный проект.

SUMMARY

Rosokhata A.S. Scientific principles forecasting perspective directions of innovative development at industrial enterprises. – Manuscript.

The dissertation for the degree of the economic sciences candidate in specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by type of economic activity). – Sumy State University, Sumy, 2015.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological foundations forecasting perspective directions of innovative development at industrial enterprises. Proposed formulation the definition of the concept «perspective direction of innovative development at industrial enterprise». Formed methodical approach to the selection forecasting methods at industrial enterprise. The author developed trendwatching analysis principles of trends for industrial enterprises.

Developed approach to the formation and forecasting perspective directions of innovative development at industrial enterprises. The author grounded approach for selection innovative projects. Formed organizational and economic mechanism forecasting perspective directions of innovative development at industrial enterprises.

Keywords: forecasting, perspective direction of innovation development, trend, trendwatching, innovative project.

Підписано до друку 21.05.2015
Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3062 від 17.12.2007.